

dr. Deres Petronella

***Erőszakos bűnözés, különös tekintettel az alkohol hatása alatt
elkövetett erőszakos bűncselekményekre***

(Ph.D. értekezés tézisei)

Miskolc, 2007.

**Miskolci Egyetem
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi
Doktori Iskola**

DR. DERES PETRONELLA

***ERŐSZAKOS BŰNÖZÉS, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ALKOHOL HATÁSA ALATT
ELKÖVETETT ERŐSZAKOS BŰNCSELEKMÉNYEKRE***

Ph.D. értekezés

(a Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola „A magyar állam és jogrendszer, jogtudomány továbbfejlesztése, különös tekintettel az európai fejlődési tendenciákra” című doktori programjának „A bűnügyi tudományok fejlődési irányai” című alprogramja)

tézisei

Miskolc, 2007.

I. A kutatás tárgya és célja

A deviáns viselkedésmódok köre tágabban és szűkebben is meghatározható. A deviáns viselkedési formák nem egyformán érintik a társadalmi rétegeket, megoszlásuk általában egyenetlen. A mai magyar társadalomban – illetve általában az európai kultúrájú társadalmakban - deviáns viselkedésnek tekintjük a bűnözést, az alkoholizmust, a kábítószer-fogyasztást, az öngyilkosságot, a mentális és lelki betegségeket. A gyakorlati és tudományos élet figyelme a felsorolt területekre koncentrálnak. A társadalmi okok és a reprodukciós folyamatok szempontjából a bűnözés különböző előfordulási formái némelykor közelebb állnak más deviáns viselkedésekhez, mint egymáshoz.. Ezeket egymástól különböző jelenségeként is lehet értékelni, azonban a kutatások, valamint az értekezés elsősorban az integrált értelmezésre irányulnak. Nem vitatott, hogy a deviáns magatartásformák, továbbá a deviáns személyiségek esetében is megfigyelhetőek összefüggések, közös okok, folyamatok, amelyek hasonlóan alakulnak a különböző deviációféleségeknél. Mindez indokoltá teszi az ide tartozó jelenségek integrált kutatását. Napjainkban már nem azt a kérdést kell tehát a középpontba állítani, hogy a deviáns magatartások általában véve növekedtek vagy csökkentek-e, hanem a tendenciákat részleteiben kell értelmezni. Az értekezés célja, hogy a deviáns magatartásformák közül a bűnözés egy kiemelt s külön csoportot képező típusának, az erőszakos bűnözésnek, a hazai elterjedtségében mutatkozó mennyiségi és minőségi változásait, továbbá az erőszakos bűncselekmények büntető anyagi jogi jellegzetességeit az alkohol hatása alatt elkövetett erőszakos bűncselekmények kontextusában vizsgálja. Az alkoholfogyasztás önmagában nem minősíthető deviánsnak, de a bűnözéssel összefonódva már ilyen magatartásformaként jelentkezik. Arra teszünk kísérletet, hogy e komplex témakört átfogóan körüljárjuk elsőként az agresszió és az erőszak jelenségére vonatkozó magyarázatok, a legfontosabb erőszakelméletek s az ezekre vonatkozó új tudományos eredmények áttekintésén keresztül az erőszakos bűncselekmények anyagi jogi, valamint az erőszakos bűnözés kriminológiai ismérveinek, majd a rendszerváltás előtti és az azt követő időszak erőszakos bűnözésének morfológiai jellemzőinek elemző értékelésével. Az értekezés ezt követően tér ki az alkohol legfontosabb tulajdonságainak és hatásmechanizmusának jellemzése után az alkoholfogyasztás nemzetközi és hazai kultúrtörténetének, sajátosságainak, továbbá az alkoholkontroll magyarországi megoldásainak bemutatására. Az alkohol és a bűnözés kapcsolatának integrált feltérképezése körében kerül sor az általános összefüggések áttekintésére, az alkohol hatására elkövetett bűncselekmények büntető anyagi jogi vonatkozásainak értékelésére. Az alkohol és az erőszakos bűncselekmények közötti kapcsolat

természetének elemző bemutatása széleskörű nemzetközi kutatási eredmények felhasználásával történik. E kutatások egy része inkább az alkoholfogyasztás és az agresszió kapcsolatára koncentrált, ezen kívül a dolgozatban figyelembe kellett venni az agresszió és a bűnözés közötti kapcsolatot is, hiszen az alkohol és agresszió kapcsolatának kimutatásából sem következik szükségszerűen a bűnözés vagy bűncselekmények elkövetése.

II. A kutatás módszerei

Az értekezés elkészítése során több módszert is alkalmaztunk. A komplex feldolgozás igénye szükségessé tette, hogy az egyes fejezetekben különböző módszerrel éljünk. A téma szempontjából jelentős fogalmak és az egyes kiemelt erőszakos bűncselekmények, valamint jogintézmények elemzésénél a jogdogmatika eszköze dominál. Az erőszakos, illetve az alkohollal kapcsolatba hozható erőszakos bűnözés bemutatásakor a bűnözési gyakorlat számszerű adatainak feldolgozását a kriminálstatisztikai adatszolgáltatásra alapozva másodelemzéssel végezzük. Az alkohol hatása alatt elkövetett bűncselekmények büntető anyagi jogi értékelése körében a szabályozástörténet megismerésekor az eszmetörténeti-intézménytörténeti megközelítést használjuk fel, amely módszer az erőszak büntető anyagi jogi és kriminológiai ismérveinek áttekintésekor is szerepet kap. Az értekezés szinte valamennyi fejezetében – az agresszió, az erőszak általános jellemzőinek, az erőszak anyagi jogi és kriminológiai fogalmának bemutatásakor, az alkoholfogyasztás és alkoholkontroll áttekintésekor, valamint az alkohol és bűnözés, az alkohol és erőszakos bűnözés közötti kapcsolat komplex természetének vonatkozásában – a legújabb nemzetközi tudományos eredményeket is bemutatva alkalmazzuk a leíró és a jogösszehasonlító módszert, emellett adott esetben a dokumentumelemzést és a kritikai módszert is igénybe vesszük. Az értekezés záró részében a korábban feltárt megállapítások szintézisén alapuló megoldási, továbblépési javaslatokat olvashatunk. Az egyes tézisek, tendenciák jobb áttekinthetősége, a különbségek és hasonlóságok szemléletesebb kiemelése érdekében az értekezésben, illetve annak mellékletében több diagramot és táblázatot alkalmazunk.

III. A kutatás eredményei

Az értekezés célja, hogy az erőszakos bűnözés, az erőszakos bűncselekmények sajátosságainak elemzése, továbbá az alkoholra vonatkozó ismérvek összefoglalása körében

az erőszakos bűncselekmények és az alkoholfogyasztás kapcsolatának átfogó áttekintését adja. Az értekezés így komplex megközelítésben veszi vizsgálat alá e két jelenséget.

A kutatás megállapításai:

1. Az erőszakon igen gyakran különböző jelenségeket értünk, az egyes megközelítések más-más megoldást kínálnak az erőszak értelmezésére. Az erőszak fogalma az egyes különös részi tényállásoktól függően is különböző jelentéstartalmat hordoz. A hazai erőszakos bűnözés a nyolcvanas évek óta jelentős minőségi és mennyiségi változást mutat.
2. Az Európai Unió legtöbb tagállama intézkedéseket hozott az alkohollal kapcsolatos károk csökkentése érdekében és közülük sokan kiterjedt politikával rendelkeznek e téren. Az alkoholhatás következménye függ az elfogyasztott szeszes ital mennyiségétől és különösen az egyén alkoholfogyasztással kapcsolatos magatartásától. A fiatalok körében mért alkoholfogyasztási trendek világszerte felhívják a figyelmet a fiatalabb korosztályok fokozódó veszélyeztetettségére.
3. Az alkohol és bűnözés közötti kapcsolat igen komplex és összetett jellegű, sokféle mechanizmus kapcsolhatja össze az alkoholt és a bűncselekményeket, kiemelten az erőszakos bűncselekményeket. Kizárólag azon adatokból, hogy a bűncselekmény elkövetése előtt az elkövetők nagy százaléka ivott alkoholt, még nem következik, hogy az ok-okozati kapcsolat egyenesen fennáll az alkoholfogyasztás és a bűncselekmény között. Figyelembe kell venni, hogy az alkoholon kívül sok más – a szituációnál jelentkező – tényező (pl: provokatív viselkedés az egyik oldalon) is mérvadó lehet az erőszakos cselekmény létrejöttében. (nem feltétlenül és kizárólag az alkohol az egyedüli kiváltó ok, lehetséges, hogy az ittas állapotú személyt provokálták és így támadott). Az alkohollal kapcsolatos erőszaknak minden országban súlyos következményei vannak: hátrányosan befolyásolja az egészséget, az áldozatok jólétét, a családi és baráti kapcsolatokat, a közösségen belüli félelem szintjét és a közegészségügyi és egyéb közszolgáltatásokra nehezedő nyomást.
4. Az alkoholfogyasztási szokások és azok következményeinek összefüggéseit vizsgáló kutatásokból nyert információk új lehetőségeket teremtenek a prevenció és az alkoholpolitika számára. Az alkoholfogyasztás és a következmények közötti összefüggéseket feltáró adatok mára megalapozták a prevenciós módszerek és az alkoholpolitikai ajánlások kidolgozását, valamint az alkohol kérdéskörének politikai eszközökkel való kezelését.

A kutatás eredményeinek részletezése:

1. Számos tudomány próbálkozott azzal, hogy eredményeivel és módszertanával hozzájáruljon az agresszió, az erőszak helyes értelmezéséhez. Az agresszió kutatások alapvetően három csoportba sorolhatóak: az egyik csoport a gének szerepét domborítja ki, (Freud, illetve a katarzis-elméletek), a másik csoportba tartozó kutatók a lelki élet zavaraira, a kóros személyiségstruktúrára vezetik vissza az agresszív viselkedést (Robins, Berkowitz), a harmadik csoport pedig a társadalmi környezet hatásainak tulajdonít jelentőséget (Merton). Az erőszak fogalma, az erőszak megítélése sok tényezőtől függ, az erőszakos cselekményt sosem lehet a körülvevő viszonyok közül kiragadva vizsgálni, hiszen ugyanazt a következményt okozó erőszakos cselekedetet egészen más motívumok válthatják ki. Az erőszakos bűnözés, mint társadalmi jelenség, a bűncselekmények egy sajátos csoportját képezi. Az 1978. évi IV. törvény (továbbiakban: Btk.) egyes fejezeteiben elhelyezett kiemelkedő veszélyességű szándékos erőszakos bűncselekmények törvényi tényállásaiból kiindulva azt látjuk, hogy büntetőjogunkban a fogalom nem kellően körülhatárolt. Az általános értelemben vett erőszakfogalom nem azonos a büntető anyagi jogban használatos definícióval, a büntetőjogon belül is az egyes „erőszak-tartalmú” bűncselekményeknél eltérő magatartást jelöl. Köznapi értelemben erőszak alatt – az erő fizikai fogalmából kiindulva – testi erőhatás kifejtését, alkalmazását értjük, amely személyre és dologra egyaránt irányulhat. Az erőszakos bűncselekmények alapvető ismérvének azt a kézenfekvő körülményt lehet tekinteni, hogy e bűncselekményekben az elkövető céljának megvalósítása érdekében erőszakot alkalmaz. Az értekezésben erőszakos bűncselekményeknek kizárólag a személy ellen irányuló erőszakos cselekményeket tekintjük, amikor az embertől eredő célirányos erő más személyre irányul. A személy elleni erőszak irányultságára figyelemmel tisztázzuk a kényszer, valamint a fizikai és a pszichikai erőszak (fenyegetés) definíciós jellemzőit. A büntetőjogi irodalomban az egyes erőszakos bűncselekmények elemzésénél meghatározásra kerül az adott tényállás megvalósítása szempontjából releváns erőszak, az így meghatározott erőszak azonban nem egységes az egyes bűncselekményeket tekintve. A fizikai erőszak definiálását illetően néhány tényállást kiemelve és áttekintve, több dogmatikai álláspontot figyelembe véve tárjuk fel e különbségeket. Ezen túlmenően az erőszakos bűnözés elemzésének szempontjából - ahhoz, hogy az erőszakos bűnözést, mint önálló kategóriát vizsgálhassuk - szükség van az erőszak kriminológiai fogalmának meghatározására, majd ennek alapján meghatározzuk, hogy a hatályos Btk.-ban rögzített tényállások közül melyeket lehet erőszakos bűncselekményeknek tekinteni. Az erőszakos bűnözés terjedelme és

struktúrája hazánkban a kriminálstatisztika 1965-től rendelkezésre álló adatai alapján vizsgálható. Az erőszakos bűncselekmények száma 1965 után lassú növekedést mutat, 1971 után azonban az erőszakos bűnözés a lakosság számához viszonyítva csökkent, de abszolút értelemben emelkedett. A bűnözés struktúrájában az erőszakos bűnözés hányada a nyolcvanas évekig enyhe hullámzástól kísérve viszonylagos állandóságot mutatott. A nyolcvanas évek közepén bekövetkező társadalmi-gazdasági változások az erőszakos bűnözés alakulását is befolyásolták, a kilencvenes évekig a lassan gyorsuló növekedés jellemező. A kilencvenes évektől az erőszakos bűnözés Európa-szerte emelkedő tendenciát mutat. Külön fejezetben foglalkozunk a rendszerváltást követő és az ezredfordulón átívelő időszak erőszakos bűnözésének a korábbi időszakhoz viszonyított új jelenségeivel. A kilencvenes évek erőszakos bűnözésében a társadalmi-gazdasági változások következményeként új jelenségek fedezhetőek fel. Az erőszakos bűnözés mennyiségi növekedése mellett igen jelentős minőségi különbségeket fedezhetünk fel a két időszak között, az erőszakos bűnözés minőségi jellegének kedvezőtlen irányú változása figyelhető meg. Az értekezés hét erőszakos bűncselekmény (emberölés, súlyos testi sértés, erőszakos közöszlész, garázdaság, rablás, kifosztás, zsarolás) dinamikáját is bemutatja az 1980-2004 közötti időszakban. Az ezredfordulót követően a megállapítások közül kiemelendő, hogy az elkövető és a sértett kapcsolatát illetően a 2001-2005 közötti időszakban az ismertté vált erőszakos bűncselekmények vonatkozásában az összes értékelhető kapcsolat 50%-ában az „ismert” elkövető a sértett számára idegen személy.

2. Az alkoholfogyasztás, az alkoholhoz fűződő viszony – a kulturális hagyományokon túl – a társadalom lelkiállapotának egyik fontos indikátora. Az alkohol tartalmú italok fogyasztása a világ számos kultúrájának mindig is része volt. Az alkoholfogyasztás – akár pozitív, akár negatív – társadalmi hatásai az ivási szokásokon múlnak. Napjainkban elterjedtebb az ún. wet (nedves) és dry (száraz) kultúrák megkülönböztetése attól függően, hogy milyen az alkoholfogyasztáshoz való domináns kulturális hozzáállás. A „globális” felmérést megvalósító egyes kutatások szerint az ivási szokások nemzetközi szinten kis mértékben közelítenek egymáshoz. Megállapítható, hogy a szeszesital - általában véve az elfogyasztott adagtól függő módon - megnöveli a társadalmi ártalmak bekövetkezésének kockázatát. Az említett kategóriák alapján Magyarország mindkét kultúra jellegzetességeit mutatja, a magyarországi alkohol-fogyasztás évtizedek óta világviszonylatban is magasnak mondható, az italozás korhatára Magyarországon és Európában is csökken. Az alkoholhoz való hozzáférés és fogyasztás szabályozása régóta részét képezi a közegészség és a közrend védelmére irányuló stratégiáknak. Világszerte az egyik legelterjedtebb korlátozó intézkedések

közé tartozik a fiatalok alkoholfogyasztásának jogilag történő szabályozása, a legtöbbet vitatott az elárúsító helyek számának és nyitvatartásának a korlátozása, illetve ezek hatása az alkoholfogyasztásra. Az értekezés foglalkozik az Európai Unió Bizottságának az alkoholfogyasztás visszaszorítására vonatkozó terveivel. Magyarországon az alkoholfogyasztás, -vásárlás, -árusítás alapvetően szabadon folytatható tevékenység, speciális esetekre vonatkozó korlátozások azonban léteznek a különböző szintű jogszabályokban, az ezen szabályok megsértése esetén alkalmazható szabályok az értekezésben elemzésre kerülnek.

3. Az alkohol és a bűnözés közötti kapcsolat komplexitásának kimutatását, a két jelenség közötti összefüggést vizsgáló hazai és nemzetközi kutatási eredmények felhasználásával végezzük. Az alkohol és bűnözés kapcsolatának vizsgálatakor részletesebben kitérünk az alkohol hatása alatt elkövetett bűncselekmények hazai szabályozására, amelynek körében megállapítjuk, hogy a korai szabályok szerint a részegség, ittasság kizárta a beszámítást, de legalábbis enyhébb megítélést vont maga után az ilyen állapotban történő elkövetés. Később kialakultak azon álláspontok, melyek szerint ennek az állapotnak nem automatikus következménye a beszámítási képesség hiánya (pl. a korlátozott beszámítási képesség „elismerése” részegség esetén, az *actio libera in causa*), sőt adott esetben akár éppen, hogy súlyosabb körülményként értékelendő. A jogalkotó a későbbiekben továbbra is célszerűnek tartotta azt, hogy az ittas és bódult állapotban történő bűnelkövetésről – arra nézve a 24. § rendelkezéseinek alkalmazását kizárva – külön rendelkezzen, továbbá a jelenlegi kodifikációs munkálatok is arra mutatnak, hogy a jövőben az új büntetőkodeks sem módosítaná a Btk. ittas állapotra vonatkozó hatályos szabályát. Az alkohol erőszakban betöltött szerepét illetően a kutatások közötti módszertani eltérések nehezítik az országok közötti közvetlen összehasonlítást. Az értekezés eredményei alapján kitűnik, hogy az erőszakos elkövetők nem feltétlenül isznak többet és aktívabban, mint mások, de valószínűbb, hogy a bűncselekményt megelőzően alkoholt fogyasztottak. Azt a megállapítást tehetjük, hogy a bűncselekményt megelőzően mind a bűnelkövetők, mind az áldozatok gyakran fogyasztanak alkoholt, de hogy az elfogyasztott itálnak pontosan volt-e szerepe, illetve milyen szerepe volt a bűncselekmény elkövetésében, arra nézve ellentmondásos bizonyítékok léteznek. Az értekezésben több lehetséges kapcsolati tényezőt [pl.: az alkohol közvetlenül bűncselekményt okoz vagy az alkoholt és bűncselekményt egy harmadik tényezőn keresztül kapcsoljuk össze (pl.: hátrányos társadalmi helyzet)] is vizsgálat alá vonunk. Külön értekezünk arról a kérdéssel, hogy az alkohol Európában bizonyos mértékben összefüggést mutat néhány típusú bűncselekménnyel és az eredmények ismeretében kijelenthető, hogy ezen összefüggések egy része az alkohol

kauzális-szerepének tulajdonítható, azonban nyilvánvalóan nem minden alkohollal kapcsolatos bűncselekmény áll ok-okozati viszonyban az alkohollal. A kutatások eredményei alapján megállapítható, hogy a szituációs tényezők nagy szerepet játszanak az alkohollal kapcsolatos agresszív, erőszakos cselekményeknél. A képzelt vetélytárs (ellenfél) által létrehozott sérelmes cselekedetekre adott válaszokat is mérő kutatások eredményei, tehát, amelyek vizsgálják, hogy az egyének hogyan reagálnak arra, ha provokálják őket, azt demonstrálják, hogy azok akik alkoholt ittak sokkal valószínűbb, hogy agresszíven reagálnak, amikor provokálják őket. Számos tényező növelheti az egyénnek az alkohollal kapcsolatban álló erőszak elkövetőjévé vagy áldozatává válásnak kockázatát: egyéni tényezők (kor, nem, ivási minták, az erőszak megtapasztalása, személyiség), kapcsolati tényezők (családi, élettársi viszony), közösségi tényezők (az alkohol-fogyasztásra alkalmas helyek jellege), társadalmi tényezők (kockázatos ivási kultúra). Az alkohollal kapcsolatos erőszak gazdasági költségei magukba foglalják az olyan közvetlen költségeket, mint a közegészségügyi szolgáltatás vagy büntető igazságszolgáltatásé illetve a közvetett költségeket, mint a munkahelyi és iskolai távolmaradás. Az erőszak megtapasztalásából adódó társadalmi problémák gyakran hátrányosan befolyásolják az áldozatok kapcsolatát a családdal, a barátokkal és leendő élettárssal, továbbá hátrányosan hatnak munkaképességükre vagy iskolalátogatásukra is. A szülők közötti erőszakot vagy azzal való fenyegetést megtapasztaló gyermekeknél sokkal valószínűbb, hogy érzelmi és viselkedési problémák jelentkeznek, valamint későbbi életükben súlyos ivási attitűd vagy alkoholfüggőség alakulhat ki, növelve ezzel annak kockázatát, hogy erőszak elkövetőivé válnak. Egy közösségen belül az alkohollal kapcsolatos erőszak gyakorisága szintén hátrányosan befolyásolja az életminőséget, csökkentve a közösségi összetartást, növelve a bűncselekménytől való félelmet és akár megakadályozva, hogy az emberek olyan helyeket látogassanak, amelyek rendzavarásokkal hozhatók kapcsolatba (pl. az éjjeli városközpont vagy a tömegközlekedési eszközök). A közegészségügyi és büntető igazságszolgáltatási szervek számára az alkohollal kapcsolatos erőszak elkövetőinek felkutatása, felelősségre vonása, valamint áldozatainak kezelése pénzügyi költséget jelent és elvonja a forrásokat más egészségügyi és bűnügyi feladatoktól.

4. A hatásos alkoholpolitikának figyelembe kell vennie mind az összesített szintű információkat, mind az alkoholfogyasztási mintázatokat. Ahogy a kutatások irányultsága egyre inkább az egyének és a csoportok, valamint bizonyos magatartásformák ösztönzése, illetve visszaszorítása felé tolódott, az alkoholpolitika ugyanígy mozdult el a „testre szabott” megoldások felé, és ismerte fel, hogy minden populáció esetében és minden körülmények között ugyanazok az intézkedések nem lehetnek egyformán hatásosak. Az alkoholfogyasztók

különböző csoportjainak és ivási szokásaiknak sajátosságairól, valamint az azokat mind károsan, mind jótékonyan befolyásoló tényezőkről összegyűjtött információk egyre inkább beépülnek azokba a szakmapolitikai intézkedésekbe és ajánlásokba, amelyeket a kormányok és más, az alkoholfogyasztás alapvetően normális és elfogadott része a társadalmi életnek a világ nagy részén, a hozzá (különösen a káros, kockázatos alkoholhasználathoz) kapcsolódó erőszak jelentős, ám megelőzhető problémát jelent. A megelőzés központi feladata olyan társadalom és környezet teremtése, mely helyteleníti a kockázatos ivási viselkedést. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) átfogó programokat folytat kutatások folytatásának a támogatására, a hatékony megelőző intézkedések kidolgozására és elősegíti a tagállamok beavatkozási cselekményeinek végrehajtását, valamint az alkoholfogyasztás és az erőszak csökkentésére irányuló politika összehangolását. Az alkohollal kapcsolatos erőszak megelőzésére több elképzelés ismeretes, pl.: az alkoholárak emelése, az alkohol eladás szabályozása, a fiatalok alkoholhoz való hozzájutásának csökkentése, az ivási körülmények változtatása, szűrés és tájékoztató beavatkozások, az alkoholfüggőség kezelése, jogi beavatkozások, az éjszakai környezet javítása.

IV. A kutatás eredményeinek hasznosíthatósága

Az értekezés által vizsgált témakör a hazai kutatások által elhanyagolt vizsgálati területet képez. A bűnözés (erőszakos bűnözés) és alkohol kapcsolatának átfogó tudományos vizsgálatára a hatvanas években lefolytatott erőszak-kutatás óta nem került sor. Ugyanakkor az alkoholfogyasztás és az erőszak kapcsolata mind fontosabb kutatási területté vált nemzetközi szinten. Néhány országban már a veszélyes ivási minták beágyazódtak, különösen a fiatalok vagy a kiskorú személyek közegeiben. Lényeges kihívás e kockázatos ivási minta sikeres megváltoztatása. Azokban országokban, amelyek hagyományosan nem használtak alkoholt, de részben a globalizáció következtében az alkoholhasználat gyorsan növekszik, a legfőbb kihívás olyan kulturálisan megfelelő társadalmi normák és más mechanizmusok kifejlesztése, melyek az alkoholhasználat ellenőrzésére hivatottak. Ahhoz, hogy egyértelműen kijelenthessük, hogy az alkoholfogyasztás valóban agressziót generál, szükséges a különböző források és kutatások további jövőbeli értékelése, elemzése és ahogy az eddigi megállapításokból is kitűnik, az kijelenthető, hogy az alkoholfogyasztásnak az erőszakos cselekményekre vonatkozó hatása csak több más tényezővel együtt vizsgálva elemezhető.

Az értekezés záró egységében az alkohollal kapcsolatba hozható (erőszakos) bűnözésre adható válaszokat és megoldási javaslatokat fogalmazzuk meg. Különösen az alkohollal kapcsolatos erőszak terén a népesség alkoholfogyasztásának csökkentése (pl. az alkoholeladás szabályozásával) hatékony intézkedés az erőszak szintjének csökkentésére mind az alacsony, mind a közepes, mind a magas jövedelmű országokban. Ugyanakkor az ivási körülményeket megváltoztató, alakító, a káros ivást szűrő és magatartásra irányuló tájékoztató beavatkozások, az alkoholfüggőség kezelése és az ivási környezet javítása a magas jövedelmű országokban hatékony, máshol azonban még kipróbálatlan. Hazai és nemzetközi szinten a legfontosabb lépéseknek a következőket tekintem:

1. Az alkohol és a személyek közti erőszak kapcsolat feltárására, annak társadalmi költségeire és hatékony megelőzésére irányuló kutatásokba való befektetés szükségessége.
2. A fiatalok alkoholfogyasztását illetően mind nemzetközi, mind hazai szinten különösen törekedni kell az illegális beszerzés és az általános fogyasztási szint csökkentésére, nagy hangsúllyal a korai alkoholfogyasztás megelőzésére.
3. Az országoknak egységesíteniük és korszerűsíteniük kell az alkohol és erőszak összefüggéseit dokumentáló adatokat, statisztikákat, mind az egészségügy, mind a büntető igazságszolgáltatás területén. Az egészségügyi szervek feladata a problémával és az érintett kockázati csoportokkal kapcsolatos az adatok gyűjtésén túlmenően az alkohollal kapcsolatos erőszak áldozatainak azonosítása, támogatása (tájékoztatása), kezelése (családon belüli erőszak, kiemelten a gyermek vagy csecsemőbántalmazás, szexuális, illetve egyéb személy elleni erőszak), valamint a hatékony beavatkozások végrehajtása és ellenőrzése, továbbá a jelenséggel kapcsolatban kutatások folytatása, támogatása és értékelése.
4. Az alkohol adóztatásának nem csak a kereskedelmi és gazdasági szempontokat, hanem a közegészségügyi prioritásokat is figyelembe kell vennie.
5. Az alkohol reklámozásának és minden hasonló – az alkoholfogyasztást növelő vagy ösztönző – erőfeszítésnek a csökkentésére kell törekedni.

A szinte valamennyi társadalomban széles körben használt alkohol és az ezzel kapcsolatos erőszak visszaszorításához igen erős irányításra és politikai akaratra van szükség. Az alkohollal kapcsolatos erőszak kezelésének problémájára megoldást találni nem egyszerű, azonban a nemzetközi kutatások gyarapodása azt jelzi, hogy valamelyest tisztább képet kapunk az alkohol és erőszak közötti kapcsolat jelenségéről (jellegéről) és a megelőzés hatékony stratégiáiról.

V. Az értekezés témakörében megjelent publikációk jegyzéke:

A közrend elleni szabálysértések

Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet Kommentárja
Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006.

Közlésre elfogadva:

**The criminal substantial law's evaluation of crimes committed under the influence of
alcohol in the criminal code's general section**

Rechtsgeschichtliche Vorträge

**Az alkohol hatására elkövetett bűncselekmények büntető anyagi jogi értékelésének
szabályozástörténete (a kezdetektől a Csemegi-kódex vonatkozó rendelkezéséig)**

Magyar Jog

Az alkohol szerepe a bűnözésben

Jog és Állam

Petronella Deres dr.

***Violent criminality, concerning especially the violent crimes
committed under the influence of alcohol***

(abstract of the Ph.D. thesis)

Miskolc, 2006.

1. The subjects and purposes of the research

Ways of deviant behaviour can be defined wide or narrow. Forms of deviant behaviour do not affect all social layers the same way and their distribution is uneven. In Hungarian society we consider crime, alcoholism, drug-use, suicide, mental and psychic illness as deviant behaviour – just like in societies with European culture in general. Practical and scientific life focuses on the abovementioned areas. From the view of social causes and reproductional processes different incidental forms of crime are sometimes closer to other deviant behaviours than to each other. These can be assessed as different phenomena, but studies and this paper are oriented to an integral interpretation. It is undisputed that in cases of deviant behaviour and personalities connections can be observed, common causes, processes which can turn out to be similar in different deviation forms. This makes integral research of phenomena reasonable. Nowadays not the question whether deviant behaviour in general increased or decreased should be centered, but tendencies shall be interpreted in its details. The aim of this paper is to analyse the quantitative and qualitative changes in the incidence of violent crime – an accentuated and distinct type of crime among deviant behaviours – and the characteristics of violent felonies in criminal law perpetrated under the influence of alcohol in the context of violent felonies. Alcohol-consumption in itself can not be considered as deviant, but in connection with crime it occurs as such form of behaviour. We are going to try to comprehensively perambulate this complex topic, starting with the explanations of aggression and violence, the important violence-theories and through review of the new scientific results in this field the legal criteria of violent felonies and criteria of violent crime in criminology, then the analytic assessment of morphologic peculiarities of the violent crime before the system-change and after it, overarching the millennium. After this the assessment touches upon characterization of the most important attributes and mode of action of alcohol and the presentation of international and Hungarian culture-history and nature of alcohol-consumption and solutions of alcohol-control in Hungary. During the integral mapping of the relation between alcohol and crime, general connections will be reviewed and criminal law aspects of felonies perpetrated under influence of alcohol will be evaluated. The nature of the relation between alcohol and violent felonies will be analytically presented with the use of wide-range international study results. A part of these studies focus on the relation of alcohol-consumption and aggression and besides that the paper had to respect the relation between aggression and crime too, since crime and perpetration of felonies does not necessarily ensue from the demonstration of a relation between alcohol and aggression.

2. *The methods of the research*

While creating this piece of writing, a number of methods were applied adjusting to the different subjects. The need for complex elaboration made it necessary to use different methods in each chapter. In the analysis of important definitions and accentuated violent felonies as well as institutions, the means of legal dogmatics is dominating. In the presentation of violent and alcohol-related crime, the secondary analysis is applied in order to process the numerical data of the criminal practice based on the information of criminal statistics. In legal evaluation of felonies perpetrated under the influence of alcohol, during the cognition of regulation-history we use an idea- and institution-historical approach, which method plays a role in the review of criteria of violence in criminal law and criminology. In almost every chapter of the paper – in the presentation of general attributes of aggression and violence and definition of violence in law and criminology, in the presentation of alcohol-consumption and alcohol-control as well as in the aspect of the complex nature of the relation between alcohol and crime, alcohol and violent crime – we use a describing and comparative method, presenting the most recent international results, moreover using document-analysis and a critical method in specific cases. In the closing part of the paper we can read proposals for solutions and further steps based on the synthesis of the earlier revealed statements. For the better overview of specific theses and tendencies and for the expressive emphasis on differences and similarities, we use several diagrammes and tables in the paper and its annex.

3. *Findings of the research*

The aim of the paper is to give a comprehensive presentation on the relation of violent felonies and alcohol-consumption, with the analysis of peculiarities of violent crime and violent felonies, furthermore with the summary of criteria of alcohol. The paper examines the two phenomena in a complex approach, partly from the viewpoint of criminology, partly from a legal viewpoint.

The findings of the research

1. Under violence we often understand different phenomena, specific approaches give different solutions to interpret violence. The definition of violence carries a different meaning,

apart from delinquencies in the special part of the Hungarian Penal Code (HPC). Violent crime in Hungary shows significant qualitative and quantitative changes since the nineties.

2. The member states of the European Union adopted measures in order to reduce alcohol-related damages and many of them have extensive policies in this field. The consequences of alcohol-influence depends on the quantity of consumed liquor and specifically the personal behaviour connected to alcohol-consumption. The detected trends of alcohol-consumption among young people draw attention to the risen endangerment of the younger age-groups.

3. The relation between alcohol and crime is very complex and composite, several mechanisms can connect alcohol and crime, specially violent acts. Solely from the data that big percent of the perpetrators drank alcohol before the perpetration of a felony does not ensue that a straight casual link exists between alcohol-consumption and the felony. It must be taken into consideration that apart from alcohol many other – at the situation occurring – factor (for example provocative behaviour on the one side) can be significant in the generation of an assault (not unconditionally and solely alcohol is on itself the triggering cause of violent acts, it is possible that the intoxicated person was provoked and that's why he attacked). Across all countries, alcohol-related violence has serious consequences, affecting the health and well being of victims, relationships with family and friends, levels of fear within communities, and pressures on health and other public services.

4. The information gathered from the research examining the connection of habits of alcohol-consumption and its consequences, give new opportunities to prevention and alcohol-policy. The data revealing these connections have currently substantiated the elaboration of prevention methods and alcohol-policy recommendations, as well as the management of alcohol issues with political means.

The detailed findings of the research

1. The aggression research can be divided into three groups: the first emphasizes the role of genes, (Freud and catharsis-theories), researchers belonging to the second group originate aggressive behaviour to disorders of psychic life and pathological personality-structure (Robins, Berkowitz), the third group attributes importance to the influence of social environment (Merton). The definition of violence, the assessment of violence depends on several factors, the violent act can never be examined removed from surrounding relations, since the violent act causing the same consequence can be triggered by totally different motives. Violent crime as a social phenomenon constitutes a special group of felonies. On the

ground of the outstandingly dangerous intentional violent felonies placed in specific chapters of the Act IV of 1978 about the Penal Code (HPC), we can observe that in Hungarian criminal law the definition is inadequately circumscribed. The public meaning of the violence-definition is not identical with the definition used in criminal law and in latter it marks different behaviours in specific violent felonies.

The fundamental criteria of violent felonies can be the circumstance, that during the felony the perpetrator uses violence in order to achieve his goal. We consider only personal violence as violent felony in this paper, when targeted force coming from a person is aimed at another person. With respect to the orientation of personal violence, we have to clear the definitive aspects of duress, as well as physical and psychical violence (threat). In criminal law literature, during the analysis of specific violent felonies, only violence relevant for the realization of the given delinquency is determined, so the violence defined is not uniform, respecting the specific felonies. In defining physical violence we accentuate and present a few delinquencies, considering several dogmatical viewpoints to reveal these differences. Beyond that the violence-definition of criminology is necessary and used for the analysis of violent crime – to examine violent crime as a separated category, on the basis of this, we can decide which in the HPC fixed delinquencies can be considered as violent felonies.

As to the range and structure of violent crime, we state that the number of violent felonies show a slow increase after 1965, after 1971 although compared to the population it has decreased, totally it still has increased. In the structure of crime the rate of violent crime showed relative consistence, accompanied by a slight fluctuation until the eighties. The social-economical changes in the mid-eighties also influenced the shaping of violent crime, until the nineties a slowly accelerating increase is peculiar. From the nineties violent crime shows Europe-wide an increasing tendency. We separately deal with the new phenomena of violent crime compared to earlier, after the system-change, overarching the millenium. In the violent crime of the nineties as a consequence of social and economic changes new phenomena are to be discovered. Besides the increasing quantity of violent crime a very significant qualitative difference can be detected between the two periods, an unfavourable change in the qualitative character of violent crime can be observed. The paper presents the dynamics of seven violent felonies (manslaughter, serious assault, rape, breach of peace, robbery, depredation and racketeering) in the period between 1980 and 2004. After the millenium the following statement is remarkable: in reference to the relation between perpetrator and aggrieved in the period between 2001 and 2005 in regards to the violent

felonies known, in the 50 % of all the rateable relations the known perpetrator was a stranger to the aggrieved.

2. Alcohol-consumption, the relation with alcohol – beyond cultural traditions – is an important indicator for the psychic state of society. Consumption of alcoholic drinks was always a part of several cultures in the world. The social effects of alcohol-consumption – either positive or negative – depend on the drinking habits. Nowadays the most prevalent distinction is between the wet and the dry cultures, depending on what the dominant cultural attitude towards alcohol-consumption is. Hungary shows attributes of both cultures, Hungarian alcohol-consumption can be considered high, compared to world standards since decades, the age-limit of drinking is sinking in Hungary and Europe. According to research realizing global survey, the drinking habits on international level don't converge. It can be stated that liquor – depending on the dose consumed in general – increases the risk of social damage. The regulation of access to alcohol and consumption is a part of strategies defending public health and public order long since. The most widespread measure world-wide is the legal regulation of juvenile alcohol-consumption, restraining the number and open-hours of the most disputed vending places and the effects of this on alcohol-consumption. The paper discusses the plans of the Commission of the European Union to suppress alcohol-consumption. In Hungary alcohol-consumption, purchase and vending are fundamentally freely pursued activities, nonetheless restraints exist referring to special cases in different level regulation, the rules applying to the violation of this regulation get to be analysed in the paper.

3. The demonstration of the complexity of the relation between alcohol and crime is done with the use of hungarian and international research examining the connection between the two phenomena. In the study of relation between alcohol and criminality we analyse in details the regulation of crimes committed under the influence of alcohol in Hungary where we can state that according to earlier regulation intoxication and drunkenness excluded imputation or at least from the perpetration in such state followed a moderate adjudication. Later views were established according to which the immediate consequence of this state is not the absence of imputation (for example recognition of restrained imputation in the case of intoxication, the *actio libera in causa*), moreover in the case given it shall be appreciated as an aggravating circumstance. The legislative later on – among others in the regulation in force – held it for necessary to regulate perpetration in intoxicated or dazed state – excluding the application of § 24. to it – separately, furthermore the current codifications show that in future the new penal code would not modify the HPC's dispositions in force on intoxicated state.

Referring to the role of alcohol in violence, the researches show methodical differences, what complicates the direct comparison between countries. On the basis of the results of the paper, it can be observed that violent perpetrators not necessarily drink more or actively than others, but it is probable that before a felony alcohol was consumed. We make the statement that before the felony both perpetrators and aggrieved persons often consume alcohol, but controverse evidences exist on whether the drinks consumed had a role exactly or what kind of a role in the perpetration of a felony they had. In the paper we examine more possible relation factors [for example alcohol causes directly a felony or we connect alcohol and a felony through a third factor (for example detrimental social position)]. We separately discuss the question whether alcohol shows connection with a few types of felonies in Europe to a specific degree and in the knowledge of the results it can be stated that a part of these connctions can be attributed to the casual role of alcohol, nonetheless obviously not every alcohol-related crime stands in casual relation to alcohol. Based on research it can be found that the situational facts play a big role concerning alcohol related aggressive violent crimes. The results of research appraising the specific answers to offensive acts generated by an imagined opponent, which examine how individuals react to provocation, demonstrate that people who consumed alcohol are more likely to react aggressively in a situation where they are provoked. A wide range of factors can increase individuals' risks of being either a perpetrator or victim of alcohol-related violence: individual factors (age, gender, drinking patterns, experience of violence, personality), relationship factors (family, companion), community factors (type of bars, pubs), societal factors (risky drinking culture). The economic costs of alcohol-related violence include direct costs such as those to healthcare and udicial services, and indirect costs such as work and school absenteeism. Social problems resulting from the experience of violence often affect victims' relationships with family, friends and future intimate partners, as well as their ability to work or attend school. Children who witness violence, or threats of violence, between their parents are more likely to develop emotional and behavioural problems during childhood and heavy drinking patterns or alcohol dependency later in life, increasing their risk of ecoming perpetrators of violence. A high prevalence of alcohol-related violence within a community can also affect quality of life, reducing community cohesion, increasing fear of crime and preventing people from visiting places associated with disorder (such as city centres at night or public transport). For health and criminal justice agencies, apprehending and treating offenders and victims of alcohol-related violence is financially costly and diverts resources from other health and crime issues.

4. An effective alcohol-policy should respect the aggregated level information and the patterns of alcohol-consumption. As the focus of research has shifted more towards individuals and groups and the need to discourage or promote certain behaviors, so has the focus of policy also moved towards tailored approaches and the recognition that the same measures cannot be effectively applied to prevent harm for all populations and under all circumstances. Information gathered about the idiosyncrasies of different groups of drinkers, their drinking patterns and the factors that influence both harmful and beneficial outcomes is increasingly being integrated into the development of new policies and recommendations by governments and other national agencies responsible for alcohol policy issues. Although alcohol consumption is a normal and acceptable part of society throughout much of the world, violence associated in particular with hazardous and harmful consumption poses an important and preventable problem. Central to prevention is creating societies and environments that discourage risky drinking behaviours. The World Health Organization (WHO) runs comprehensive programmes on both issues to conduct research, identify effective prevention measures, and promote action by Member States to implement successful interventions and align policy towards reducing drinking and violence. There are some conception to prevent violence related to alcohol, e.g.: increasing alcohol prices, regulating alcohol sales, reduce access to alcohol by young people, modifying drinking settings, screening and brief interventions, treatment for alcohol dependence, legal interventions, improving the wider night-time environment.

4. *Using the findings of the research*

The topic examined by the paper constitutes a field neglected by Hungarian research. The comprehensive scientific examination of the relation between crime (violent crime) and alcohol has not taken place since the violence-research in the sixties. Nonetheless the connection of alcohol-consumption and violence becomes a more important research area on international level. In a few countries the dangerous drinking patterns have impregnated, especially in the ambient of juvenile and underage persons. It is a substantial challenge to successfully change this hazardous drinking pattern. In those countries where alcohol is not used traditionally, but partly due to globalisation alcohol-use is rapidly increasing, the supreme challenge is to develop such culturally adequat social norms and other mechanisms that are inspired to control alcohol-use. To state unequivocally that alcohol-consumption is in fact generating aggression, the further assessment and analysis of different sources and

research in the future is necessary and as it can be marked out from the statements so far, we can assert that the effects of alcohol-consumption on violent acts can only be analysed with other factors examined in conjunction with.

In the closing part of the paper I have drawn up the answers given to alcohol-related (violent) crime and solution proposals. Especially in the field of alcohol-related violence the reduction of alcohol-consumption in the population (for example with the regulation of alcohol vendition) is an effective measure to decrease level of violence in the low, middle and high income countries. Whereas the informing interventions inspired to change and shape the drinking circumstances, filtering harmful drinking and aiming at the behaviour, the management of alcohol-addiction and the improvement of drinking environment are effective in high income countries, but untested elsewhere.

I consider the following steps as most important on Hungarian and international level:

6. The necessity of investment in the research aimed at the exploration of the relation between alcohol and personal violence, its social costs and effective prevention.
7. Referring to the juvenile alcohol-consumption we have to aspire the reduction of illegal access and general consumption level on international and Hungarian level, with great emphasis on the prevention of early alcohol-consumption.
8. The countries have to unify and develop the data and statistics documenting the connections of alcohol and violence in public health-care and criminal justice. The duty of public health-care institutions is beyond gathering data on the problem and the risk-groups concerned, is to identify victims of alcohol-related violence, their support (instruction), treatment (violence within the family, accentuated child and infant maltreatment, sexual and other kinds of personal violence), as well as realization and control of effective interventions, furthermore the continuation , support and assessment of research referring to the phenomenon.
9. The taxation of alcohol has to respect public health-care priorities besides commercial and economic aspects.
10. We have to aspire the reduction of alcohol-promotion and similar – alcohol-consumption increasing or stimulating – efforts.

The repression of alcohol widely used in almost every society and violence connected to this, needs very strong governance and political will. It is not easy to find a solution for the problem of managing alcohol-related violence, but the growth of international research marks that we get a more clearer view of the phenomenon of relation between alcohol and violence and the effective strategies of prevention.

5. List of publications related to the topic of the dissertation

Offences against public order

Commentary of Statutory order 218 of 1999. (XII. 28.) about several offences

Hungarian Official Journal Publisher, 2006.

Accepted for publication:

The criminal substantial law's evaluation of crimes committed under the influence of alcohol in the criminal code's general section

Rechtsgeschichtliche Vorträge

The regulation history of evaluation by criminal law of crimes committed under the influence of alcohol (from the first regulation to the Codex Csemegi)

Hungarian Law

Alcohol and crime

Law and State